

درس اول ذخیره دانشی

«گویند پادشاهی، پسر خود را به جماعتی اهل هنر سپرده بود تا او را از علوم نجوم آموخته بودند و استاد تمام گشته، با کمال کودنی و بلاهت! روزی پادشاه انگستری در مشیت گرفت و فرزند خود را امتحان کرد که بیا و بگو در مشیت چه دارم؟ پسر گفت: آنچه داری گرد است و زرد است و تو خالی. پدر گفت: چون نشانی‌های درست دادی، پس حکم کن که آن، چه چیز باشد؟ پسر گفت: می‌باید که غریب باشد. پدر گفت: آخر، این چندین نشانی‌های دقیق را که عقول در آن حیران شوند، دادی از قوت تحصیل و دانش؛ این قدر بر تو چون فوت شد که در مشیت، غریب نگنجد؟»

(فیه مافیه، مولوی)

ابزار و شیوه‌های شناخت و ارتباط انسان با جهان اجتماعی چیست؟

در حکایت بالا از دو دسته دانش، سخن به میان آمد، درباره آنها تأمل کنید.

آدمی از همان ابتدای تولد صداها را می‌شنود. کم‌کم چشم باز می‌کند، اطراف خود را می‌بیند و به‌مرور اشیا و افراد را از هم تشخیص می‌دهد. بعد از مدتی با کلمات آشنا می‌شود، سخن می‌گوید و با سخن گفتن، روند آگاه شدن او از جهان اطرافش سرعتی شگرف می‌یابد. تا قبل از اینکه بتواند سخن بگوید، از راه حس (لمس کردن، شنیدن، دیدن و...) می‌فهمید؛ اما وقتی زبان می‌گشاید، راه جدیدی برای ارتباط با جهان و فهم آن، پیش‌رویش باز می‌شود. از آن پس به دریافت‌های حسی خویش بسنده نمی‌کند و برای شناخت جهان اطراف خود، از دانسته‌های دیگران نیز بهره می‌برد. پرسش و پاسخ از دیگران، باز هم راه دیگری برای فهم جهان هستی به روی او می‌گشاید. آگاهی عمیق تر و گسترده تر از معنای پدیده‌ها و درک آنها چگونه انجام می‌شود؟ راهی که در میان موجودات دنیا، تنها برای آدمی گشوده شده است (انسان با تفکر و تعقل، از دیده‌ها، شنیده‌ها و خواننده‌هایش فراتر می‌رود، معنای پدیده‌های اطراف خود را درک می‌کند و به آگاهی گسترده‌تر و عمیق‌تری از عالم و آدم می‌رسد) و....

منظور از ذخیره دانشی چیست؟

امروزه کودکان از شش سالگی به مدرسه می‌روند؛ در سنین بالاتر، راهی دبیرستان‌ها، دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه و دیگر مراکز تخصصی می‌شوند و دانش‌هایی را با عناوین مختلف می‌آموزند. (هر آنچه افراد از تجربه‌های فردی و اجتماعی خود، مطالعات مدرسه‌ای، دانشگاهی و... می‌آموزند، ذخیره آگاهی یا ذخیره دانشی آنها را شکل می‌دهد) هر فرد، گروه، قوم، جامعه و امتی یک ذخیره دانشی دارد. این ذخیره دانشی، راهنمای زندگی آنهاست. آیا تاکنون درباره روش‌های به دست آوردن و حفظ کردن ذخیره دانشی و افزودن بر آن اندیشیده‌اید؟ آیا می‌دانید ذخیره دانشی چه انواعی دارد؟

دی ۹۹
شهریور ۱۴۰۰

دانش عمومی

کنش آدمی وابسته به آگاهی است و بدون آگاهی انجام نمی‌شود، ولی ما اغلب از آگاهی و دانشی که درباره کنش‌های خود داریم و اهمیت و نقشی که این آگاهی در زندگی ما دارد، غافلیم.

خرداد ۹۸
دی ۱۴۰۰
خرداد ۱۴۰۰

اگر به کنش‌های روزمره خود مانند راه رفتن، تلفن زدن، احوالپرسی از دیگران، خرید و کارهای ساده و پیچیده دیگر توجه کنیم، شاید در نگاه اول گمان کنیم که این کارها بدون آگاهی و دانشی خاص انجام می‌شوند یا تصور کنیم، دانشی که برای انجام دادن این کارها داریم، اهمیت چندانی ندارد، اما این طور نیست.

فرض کنید به پیشنهاد دوستی به یک میهمانی دعوت شده‌اید که در آن کسی را نمی‌شناسید. در چنین موقعیتی، دقت و احتیاط شما بیشتر می‌شود. پیش از انجام دادن هرکاری فکر می‌کنید. حتی به اینکه چگونه راه بروید، چه وقت و چگونه حرف بزنید و چه بگویید یا چگونه غذا بخورید، می‌اندیشید. در این موقعیت متوجه می‌شوید که در راه رفتن، غذا خوردن و حرف زدن آگاهی‌ها و دانش‌هایی وجود دارد که به سبب عادت، از نظر شما پنهان بوده است. اگر دانش حاصل از زندگی وجود نداشته باشد چه اتفاقی می‌افتد؟ اگر این آگاهی‌ها و دانش‌ها نباشند، زندگی اجتماعی ما مختل می‌شود و جهان اجتماعی فرو

دی ۱۴۰۱

می‌پاشد. این دانش را انسان‌ها در طول زندگی خود به دست می‌آورند؛ یعنی این دانش، حاصل از زندگی است. ما انسان‌ها با تولد و ورود به جهان اجتماعی، با دیگرانی که در همان جهان اجتماعی زندگی می‌کنند، در مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و دانش‌ها سهیم و شریک می‌شویم. این نوع از دانش را «دانش عمومی» می‌نامند. به نظر شما چرا این دانش را به این نام می‌خوانیم؟

دی ۹۷
شهریور ۱۴۰۱

فردی را تصور کنید که تصمیم می‌گیرد به تنهایی و بیرون از جامعه زندگی کند. این فرد در موقعیت‌هایی که از آنها آگاهی ندارد، با مشکل مواجه می‌شود و اگر بخواهد برای انجام دادن هر کاری بیندیشد، زندگی‌اش بسیار پرزحمت می‌شود. به نظر شما چه راه چاره‌ای پیش روی او قرار دارد؟

چون دانش حاصل از زندگی است

اکر فردی شناخت و دانش عمومی نداشته باشد با چه شرایطی رو به رو می شود؟

(او مجبور است پیش از انجام دادن هر کاری، فکر کند تا آگاهی لازم را برای انجام آن به دست آورد و بتواند آن را انجام دهد. در صورتی که آن عمل موفقیت آمیز باشد، دفعات بعد برای انجام دادن آن، از همان دانش قبلی استفاده می کند، لذا در وقت و انرژی او صرفه جویی می شود و می تواند به فعالیت های دیگر بپردازد و راه انجام آنها را بیابد. بدین ترتیب، به سختی بر ذخیره دانشی او افزوده می شود.)

■ فیلم سینمایی «دور افتاده» روایت فردی است که مجبور می شود به تنهایی در یک جزیره زندگی کند. او برای درست کردن آتش، ساعت ها وقت صرف می کند و برای کشیدن دندان خود پس از روزها تلاش مجبور می شود از ابزاری غیر متعارف استفاده کند.

اما از آنجا که ما انسان ها با هم زندگی می کنیم، مجبور نیستیم خودمان به تنهایی و جداگانه، دانش لازم برای تک تک کنش هایمان را تولید کنیم. **جهان اجتماعی**؛ یعنی جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می کنیم، دانش لازم برای زندگی یا همان دانش عمومی را در اختیار ما قرار می دهد.

دانش عمومی، گسترده ترین بخش ذخیره دانشی ماست. ما درباره دانش عمومی کمتر می اندیشیم؛ بیشتر از آن استفاده می کنیم و در تعامل با یکدیگر آن را به کار می بریم. دانش عمومی برای زندگی اجتماعی، مانند هوا برای انسان است. انسان همواره از هوا استفاده می کند، اما اغلب متوجه آن نیست و از اهمیت آن غافل است. او هنگامی متوجه وجود هوا می شود که تغییری در آن رخ دهد و تنفس را با مشکل مواجه نماید.

شهریور ۹۹
دی ۹۹
شهریور ۱۴۰۰

خرداد ۹۸
خرداد ۱۴۰۰
دی ۱۴۰۰
دی ۱۴۰۳

شهریور ۹۸
شهریور ۹۹
خرداد ۹۹
شهریور ۱۴۰۰
شهریور ۱۴۰۳

گفت و گو کنید

- به نظر شما یادگیری دانش عمومی از کدام مرحله زندگی انسان شروع می شود و تا چه زمانی ادامه می یابد؟ **در نتیجه تعامل با دیگران از بدو تولد تا پایان عمر ادامه دارد**
- نمونه هایی از دانش عمومی که ویژه منطقه زندگی شماست مثال بزنید و درباره اهمیت آنها گفت و گو کنید.

فیلم سینمایی «دور افتاده» داستان فردی است که بر اثر یک اتفاق، مجبور می‌شود چهار سال به تنهایی در جزیره‌ای خالی از سکنه زندگی کند. با تماشای این فیلم درمی‌یابید که انجام دادن هر کنشی چقدر دشوار می‌شد اگر جهان اجتماعی، دانش عمومی لازم برای انجام آن را در اختیار ما قرار نداده بود.

دانش عمومی

ذخیره دانشی چند بخش دارد؟ ذخیره دانشی

منظور از دانش علمی چیست؟

دانش علمی

دانش علمی

دانش عمومی بخشی از ذخیره دانشی ما را تشکیل می‌دهد. ذخیره دانشی، بخش دیگری نیز دارد که (با تأمل و اندیشه در دانش عمومی به دست می‌آید. به این دانش عمیق‌تر و دقیق‌تر،

«دانش علمی» می‌گویند. دانش متخصصان زبان فارسی به کدام بخش ذخیره دانشی اشاره دارد؟ ان بخش را شرح دهید

دی 1403

زبان یک پدیده اجتماعی است. ما درباره این پدیده اجتماعی هم «دانش عمومی» و هم «دانش علمی» داریم. با مقایسه دانش کاربران و سخنگویان زبان فارسی با دانش متخصصان زبان فارسی به تفاوت این دو بیندیشید. کسی که دانش علمی دارد به کدام توانمندی‌ها دست می‌یابد؟ کسی که دانش علمی دارد، به درک عمیقی از دانش عمومی جهان اجتماعی خود می‌رسد؛ آسیب‌ها و اشکالاتی را که به دانش عمومی راه پیدا کرده‌اند، شناسایی می‌کند و قدرت پیدا می‌کند که از حقایق موجود در دانش عمومی دفاع کند.

دی ۹۸
شهریور ۹۹
دی ۹۹

آبیاری کوزه‌ای از روش‌های سنتی آبیاری در مناطق خشک ایران بوده است. در این روش، کوزه‌های سفالی را پای گیاه در زیر خاک قرار می‌دادند. آب کم‌کم از جداره سفالی می‌تراوید و به خاک نفوذ می‌کرد. این روش، شیوه جدید آبیاری زیر سطحی با لوله‌های قطره‌چکان بوده است.

دانش علمی چگونه شکل می‌گیرد؟

تلاش‌های علمی به تدریج بر ذخیره دانش علمی جهان اجتماعی می‌افزاید و دانش عمومی را غنی‌تر می‌کند. دانش علمی با تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی، شکل می‌گیرد و پیشرفت می‌کند؛ یعنی هر وقت در یک جامعه، مسئله خاصی مطرح می‌شود، زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی درباره آن نیز فراهم می‌گردد؛ مثلاً کاهش یا افزایش بی‌رویه جمعیت در یک کشور

خرداد ۹۹
شهریور ۱۴۰۱

شهریور ۹۹
دی ۹۹

می تواند زمینه فعالیت و رشد علم جمعیت شناسی و بروز مسائل اقتصادی در یک جامعه می تواند

زمینه رشد علم اقتصاد را فراهم کند. **مورد از مسایل و مشکلاتی که انسانها در زندگی اجتماعی با آنها مواجه می شوند انسان در زندگی اجتماعی با مسائل و مشکلات زیادی مواجه می شود؛ (مسائلی مانند ناامنی،**

ترافیک، اعتیاد، آلودگی هوا، بحران آب، بیکاری، فقر، نابرابری، قانون گریزی، بحران هویت،

در برخورد با مسائل زندگی اجتماعی، چه تفاوتی بین دانش عمومی و علمی وجود دارد؟

بحران اخلاقی، بحران آگاهی) و... (همه

کسانی که از دانش عمومی برخوردارند،

این مشکلات را می شناسند و برای حل

برخی از آنها راهکارهایی پیشنهاد

می دهند. اما افرادی که درباره این

مسائل شناخت علمی دارند، از شناختی

دقیق برخوردارند و می توانند برای آنها

راه حل های صحیح پیدا کنند. (

■ و من احياها فکانما أحيًا للناس جمعياً (مائده: ۳۲)

هر که انسانی را حیات بخشد گویی همه مردم را زنده کرده است.

اگر میان طب سنتی و پزشکی مدرن در درمان یک بیماری نظیر کورونا تعارض پدید آید اعضای جهان اجتماعی برای رفع ایت تعارض چه راه حل هایی دارند؟

شهریور 1403

■ مسئله: تعارض دانش علمی و دانش عمومی

گاهی میان «دانش عمومی» و «دانش علمی» یک جهان اجتماعی تعارض هایی پدید می آید.

تعارض بین دانش عمومی چگونه حل می شود؟ شهریور 98 دی 98 خرداد 99 خرداد 1401

اعضای جهان اجتماعی، برای حل این تعارض ها، تلاش می کنند. (تعارض ها، گاهی با رها کردن

بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخشی دیگر و گاهی با طرح ایده های جدید حل می شوند.) **شهریور 1402، شهریور 1403 خرداد 99 خرداد 1400 خرداد 99 خرداد 1404**

بهان های اجتماعی مختلف براساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی

دارند؛ مثلاً **جهان متجدد، براساس هویت دنیوی خود، فقط علم تجربی را دانش علمی می داند**

و علوم عقلانی و وحیانی را علم محسوب نمی کرد؟ دی 97 دی 98

و علوم عقلانی و وحیانی را علم محسوب نمی کند. وقتی چنین رویکردی، به جوامع دیگر که

۱- هم اکنون این رویکرد، در جهان غرب نیز پذیرفته نیست و با مخالفت های اساسی متفکران غربی مواجه شده است.

وقتی درباره موضوعی، دانش علمی قابل توجهی فراهم می شود، علم ویژه ای شکل می گیرد. هر علمی درباره موضوعی خاص

بحث می کند. از این رو علوم از نظر موضوع متفاوت اند؛ مثلاً «پدیده های طبیعی» موضوع علوم فیزیکی و «موجودات زنده»

موضوع علوم زیستی هستند. موضوع علوم اجتماعی چیست؟

در اوایل قرن بیستم میلادی عده ای در جهان غرب پیدا شدند که به جای «موضوع» بر «روش» علوم تأکید کردند. آنها

روش تجربی را تنها روش کسب علم دانستند و گفتند که همه علوم باید از یک روش یعنی روش تجربی استفاده کنند.

آنها با این گفته به تدریج به این برداشت دامن زدند که فقط «علم تجربی» علم است. آنان سایر علوم مانند فلسفه، اخلاق

و علوم دینی را غیر علمی دانستند و علوم انسانی و اجتماعی را فقط در صورتی که از روش تجربی استفاده کنند، علم

تلقی کردند.

این رویکرد از نیمه دوم قرن بیستم با چالش های متعددی مواجه شد و کم کم در محافل علمی از رونق افتاد. یکی از این

چالش ها، علم ریاضی بود؛ علمی که فراتر از مشاهده و تجربه است و اگر تجربه ما بر خلاف اصول اولیه آن باشد، ما تجربه

خودمان را نادرست می دانیم نه آنچه علم ریاضی می گوید؛ مثلاً اگر هزار نفر بیایند و ۵۱۰ گردو را در کنار ۳۲۰ گردو

بشمارند و مجموع این گردوها را ۸۳۱ اعلام کنند، ما نظر همه آنها را نادرست می دانیم و ۸۳۰ را نتیجه درست

شمارش می دانیم. یا اگر هزار نفر با نقاله، زوایای داخلی مثلثی را اندازه بگیرند و مجموع زوایا را ۱۷۹ درجه اعلام کنند،

نظر همه آنها را خطا می دانیم. ← موضوع علمی فیزیکی ← پدیده های طبیعی

← موضوع علوم زیستی ← موجودات زنده

اگر رویکرد علمی جهان متجدد به جوامع دیگر که علاوه بر علم تجربی، علوم عقلانی و وحیانی را معتبر می‌دانند، سرایت کند چه پیامدهایی خواهد داشت؟

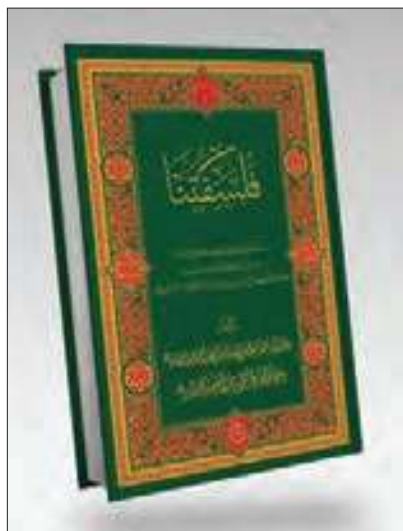
دانش علمی را به دانش تجربی منحصر و محدود نمی‌بینند و علاوه بر علم تجربی، علوم عقلانی و وحیانی را معتبر می‌دانند سرایت می‌کند، (در این جوامع، تعاریف متفاوت و گاه متضادی از علم رواج می‌یابد و در ذخیره دانشی آنها تعارض‌هایی پدید می‌آورد). در چنین شرایطی، ارتباط دوسویه دانش عمومی و دانش علمی قطع می‌شود؛ دانش عمومی به‌طور همه‌جانبه از دانش علمی حمایت نمی‌کند، دانش علمی از رشد و رونق لازم باز می‌ماند و دغدغه و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات دانش عمومی را از دست می‌دهد.

ایده علوم انسانی و اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) در کشور ما در ارتباط با چنین مشکلاتی مطرح شده است. ما دانشی می‌خواهیم که؛ یک مورد از ویژگی‌های علوم انسانی بومی (اسلامی و ایرانی) را بنویسید. خرداد 1400 دی 1400 دی 1402

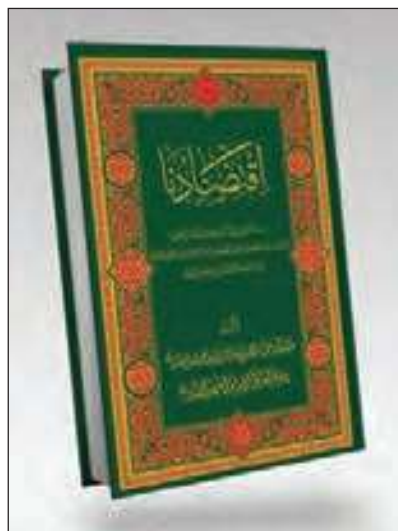
- همسو با هویت فرهنگی خودمان و ناظر به حل مسائل جامعه ما باشد.
- همچنین دغدغه کشف واقعیت و تشخیص درست و غلط داشته باشد.

یعنی از سویی در حل مسائل و مشکلات بومی ما مفید و کارآمد باشد و از سوی دیگر به زبان و منطق جهان شمول سخن بگوید و در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد.

به نظر شما نظام آموزشی ما برای تحقق چنین هدف والایی نیازمند چه تغییراتی است؟ آیا می‌توانید نمونه‌هایی از این تغییرات را برای مدرسه خودتان پیشنهاد دهید؟ به‌عنوان نمونه در مواردی مانند رابطه مدرسه و خانواده، تعامل مدرسه و محله، دروسی که می‌خوانید، روش‌های یاددهی-یادگیری، روش‌های ارزشیابی و... چه تغییراتی را لازم می‌بینید؟

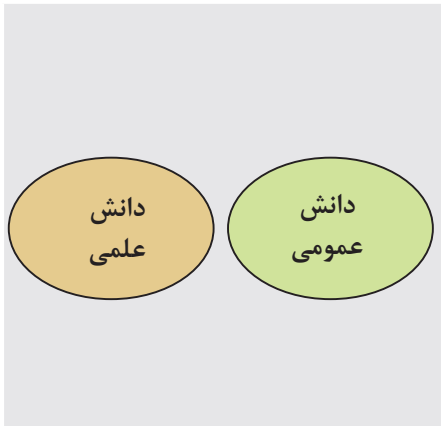

■ در این کتاب ضمن بررسی مکاتب مختلف فکری و اجتماعی و نقد آنها، به قابلیت‌های فکری اسلام پرداخته شده است.

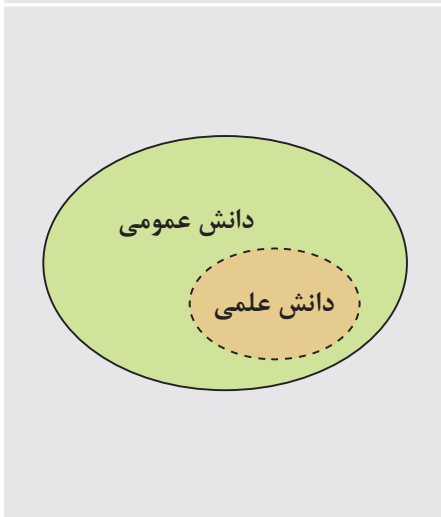
■ در این کتاب پس از معرفی و نقد نظریه‌های اقتصادی مارکسیسم و سرمایه‌داری، مبانی اقتصادی اسلامی با محوریت عدالت بیان شده است.

در جدول زیر سه دیدگاه درباره رابطه دانش عمومی و دانش علمی تشریح شده‌اند. با مطالعه و بررسی آنها بگویید کتاب از کدام دیدگاه دفاع می‌کند. پاسخ خود را در درس‌های بعدی و پس از پایان فرایند یاددهی-یادگیری کتاب نقد و ارزیابی کنید.

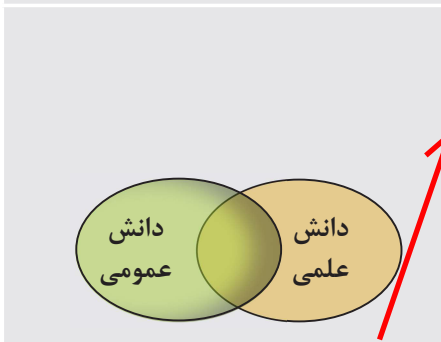
در این دیدگاه، تفاوت دانش علمی با دانش عمومی در روش آنهاست. دانش علمی تنها از راه حس و تجربه و به صورت نظام‌مند به دست می‌آید ولی دانش عمومی، دانش حاصل از زندگی افراد است که از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری به دست می‌آید. دانش علمی (تجربی) راه کشف واقعیت و تنها دانش معتبر است. دانش عمومی در مقابل دانش علمی از ارزش ناچیزی برخوردار است. دانش علمی برای حفظ هویت خود باید از ورود دانش عمومی به قلمرو علم جلوگیری کند.

در دیدگاهی که دانش علمی تنها دانش معتبر است، دانش علمی برای حفظ هویت خود چه می‌کند؟
خرداد 1404

این دیدگاه در تقابل با رویکرد اول، این ادعا را که دانش علمی، راه کشف واقعیت و دانش عمومی، دانش حاصل از زندگی است انکار می‌کند و همه دانش‌ها را دانش حاصل از زندگی می‌داند. دانش‌ها کشف و بازخوانی واقعیت نیستند، بلکه خلق و بازسازی آن هستند که انسان‌ها برای سامان دادن به زندگی خود تولید می‌کنند. برتری دانش تجربی بر دانش حاصل از زندگی را بی‌اعتبار می‌داند و به عکس دانش عمومی را پایه و اساس هرگونه دانشی از جمله دانش تجربی می‌داند. در برخی از نحله‌های این دیدگاه، مرز دانش علمی و دانش عمومی فرو می‌پاشد.

در تصویر مقابل رابطه دانش عمومی و علمی را مشاهده می‌کنید. اهمیت دانش عمومی را شرح دهید؟
خرداد 1401

در این دیدگاه دانش علمی به دانش تجربی محدود می‌شود بلکه دانش‌های فراتجربی مانند دانش‌های عقلانی و وحیانی را نیز شامل می‌شود که هر کدام ملاک سنجش و اعتباریابی خاص خود را دارد. دانش عمومی نیز دانش غیر موثق و نامعتبر نیست، بلکه کم‌وبیش در آن دانش‌های حقیقی و صحیح نیز وجود دارد. دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی، نسبت به دانش عمومی از اعتبار بیشتری برخوردار است. دانش علمی ضمن ریشه داشتن در دانش عمومی، امکان انتقاد از دانش عمومی و تصحیح آن را دارد. دانش عمومی و دانش علمی رابطه متقابل دارند. بر یکدیگر اثر گذاشته و از هم اثر می‌پذیرند و به مرور متناسب می‌شوند. از این رو هر دانش علمی، با هر دانش عمومی سازگار نیست.

با توجه به شکل به سوالات زیر پاسخ دهید. دی 1401

الف - دلیل اعتبار بیشتر دانش علمی نسبت به دانش عمومی چیست؟

در تصویر فوق یکی از دیدگاه‌ها درباره رابطه دانش عمومی و علمی را مشاهده می‌کنید این دیدگاه درباره دانش علمی چه نظری دارد؟
خرداد 1404

ب- دانش علمی و دانش عمومی چه نوع رابطه ای دارند؟